

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiantimu:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
Prusose 3 Mk.,
Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
ištisa eilutė smulkas
rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Credo.*)

(Tešimas).

Prieš ką mes kariaujame ir turime kariauti su pilnu supratimu: ar prieš tikėjimą, ar prieš tuos bažnyčios tarnus, kurie blogai pasielgia ir savo žodžiais ir darbais ardo tikėjimą?

Ar mes kariaujame prieš tikėjimą, ar prieš bažnyčios tarnų sėjamas prietarus ir tamsybes ir visokią neteisybę?!

Kas reikalauja despotiško prislėgimo sąžinės — tas mūsų priešas ir tur trauktis šalin iš mūsų eilės! Kunigas ar popiežius, kurs norėtų užmesti žmogui tikėjimą per prievartą arba spiritu jį pildyti priverstinai tikėjimo formas — šalin nuo mūsų!

Vienu žodžiu mums — žmogaus sąžinė ir jo tikėjimas — daiktai nekludomi ir nedraškomi aštriais nagais, né neglostomi lapės uodega!

Kiekvienam valia tikėt ar netikėt!

Mes tikim, kad ne tas bus išganytas, kuris pėnyčioj' silkę valgys ir kas metai kelerias mišias užpirks, bet tas, kurs neskriaus nė joku būdu savo artymą ir mylėdamas kels jį augščiau ir padės įstoti į doros kelią!

Kas mūsų priešas? ar maskoliai ar maskolių despotiška valdžia? Ar mes turim tiesą neapkęsti gudą, kurs nėra perstatytoju, tarnu valdžios ir išpažintoju jos idealų?

Kas nori mus praryt: ar maskolių tauta, kaip tauta, ar maskolių cariškai - popiška valdžia?

Ne, mes ne tik neturime tiesos neapkęsti maskolių tautos, bet privalome eiti išvien su jos apšviestunais prie vieno siekio — apšviest žmones, ir su jų pagelba nuverst despotišką valdžią.

Nors štai šimet: kas daugiau padarė kovoj' prieš valdžią, ar mes lietuviai nesikišdami ir neprisidėdami aktyviškai prie sukilusių rusų studentų, ar tie visi narsus jauni ir paaugę žmonės, kurie savo galvas padėjo ir šimtais kalėjimuose sėdi? Net mokslo vyrai ir garsus raštininkai ne svarstė ant svarščių savo garbės ir spėkų, o darė, kiek galėjo, kol ne suveržė jų keturios kalėjimo sienos!

*) Žr. Nr. 5.

Aišku, kad kiekvienoj' tautoj atsiranda netikę žmonės ir dideli šovinistai, kurie norėtų viską svetimą į savo nagus paglemžt. Tai prieš tokius elementus, kokios jie nebutų tautos, kariaujame ir kariausime!! Rusai, lenkai, žydai, latviai, Lietuvoj' gyvenantieji, turi mūsų kalbos išmolti, o ne mes jų! Mes nenorime jų ištautint, bet nedaleisime, kad jie savo pasielgimu skersai kelią mums stotų: jie netur klindyt mūsų darbų ir žengimo prie idealo. Lai jie darbuojasi dėl savųjų šviečia juos ir tt., bet kad né viename jų užmanyme nebutų ir šėšelio noro įtraukti į savo tautišką lizdą mūsų brolius. Tada tik jie ne bus mūsų priešais! Tas-gi, kurs nori užmest mums savo kalbą gudišką, lenkišką, latvišką ir tt., tas kurs stengiasi įvest savo blogus papročius tarp mūsų nors švelniausiai — tas priešas mūsų!

Ar mes kariaujame prieš bajorus ir ar turime tiesą prieš juos kariauti?

Bajoras — didelio ploto žemės valdytojas, bajoras — kunigas kamendorius, bajoras — vidutinis pirklys, bajoras — akalicos ukinkas, bajoras, — dvaro tarnas, bajoras — elgėta! Šia tau bajoriška kariumenė! Prieš ją tai kariauja, žinoma, „klapas“ muzikas: muzikas — vyskupas, muzikas — dvarų prisi-pirkęs, muzikas — šimtininko rubuose valdžios tarnas!

Tai bent karė, tai bent priešai! . . . Net malonu žiurėti! . . .

Laikas-gi suprast, kad nors caru paliktų muzikas — bus mūsų priešų, o ne draugu, nežiurint ant to, kad jis yra muzikų veislės, o kiekvienas skriaudžiamas darbininkas, elgėta-pavargėlis negali but mūsų priešu vien tik dėl to, kad tai bajoriškos kilmės.

Niapykanta.

Tu, darbininke, skurdgelos pelė!
Palaidojai tu pačią — ništesėj
Jai nieko, kad atkelt sunkius vargus;
Tav žuvo kruvinoj kovoj sunus;
Tu pats vis alkans, apimtas liga, —
Kas liko tav? Niapykanta viena!

Dien' prakaitą, o ašaras naktim's
Tu laistai; darbas tav — viens prakeikims;

Tu — Kains su išgēdinta kakta;
Tu ištremtas sunus, kuriam nēra
Namiē pastogēs. Ant tokios dirvos
Tur želt, grudai niapykantos vienos.

Už darbā — prakeikims! Gauja tranų, —
Turtus, sukrautus vien kumpų nagų,
Visus išplēšę tėvונים tikriems, —
Tā laimē vyno užgeria taurēm's.
Ten — linksminas — jų džiaugsmā nebilgu
Apduosim mes niapykantos gaisru!

O žemē but' daili, o, kaip daili!
Į dangų žvelgia mus' akis godi. —
Ten laimēs jieško; trokštās rojus bus
Ant žemēs mums, kad nedorybēs žus:
Kada visiems palaimā darbas skirs,
Niapykanta į šventā meilē vīrs!

Pagal M. Hasenclever'į — M'Kėkštās.

Lenkų ir rusinų vaidai.

Nuo lenkų nemažai mes prisiklausome apie švelnumą ir ramumą jų tautos, kuri buk niekadodos nejungė ir nejungia kitų tautų, užsimanusių tautiškai atgyti. Nekalbėsime čion jau apie Lietuvą, o gana bus priminti jų darbus Galicijoj kas link rusinų tautos. Apie tautišką rusinų judėjimą ir jų raštininkus buvo ir lietuviškuose laikraščiuose nemažai kalbėta; buvo net išguldinėtas programās jų tautiško veikimo. Tame atgyjime rusinų lenkai užmatė pavojų savo vietiniams siekiams — buti rusinų perstatytojais viešpatystēs suėjime, teip ir viešiams Lenkijos siekiams. Sako, juog rusinai galy užkenkti atgaivinimui buvusios plačios Lenkijos. Todėl reikia provincijose, rusinų užgyventose, skrieti kuo bukliausiai lenkystē. Vienas neseniai paleistas atsišaukimas*) nurodo sekančius įrankius: dvasiškijsa neprivalo kitos kalbos vartoti, kaip tik lenkiškąją; visi tarnaujantieji, kurie nekalba lenkiškai, privalo buti atstautyti nuo vietų; kas nemok ir nekalba lenkiškai, nuo to negalima nieko pirkti, tokiems prekėjams tur but apsauktas „boikotas“. Toliaus atsišaukimas duoda rodą kuoiškilmingiausiai švęsti tautiškas lenkų šventes, ko kiam tikslui duoda patarmę kiekviename kaime įsteigti tautiškas kuopas ir susivienijimus. Viso to lygiai reikalauja kaip nuo vyrų, teip ir nuo moterų, kurios apart to privalo daboti, kad jų vyrai ir vaikinai butų tikrais tėvynainiais... Atsišaukimas, kaip matome, gana gražus, tik gaila, kad ans turi už užduotį sulenkinti rusinus, kurie, žinoma, nenor pasiduoti ir griebiasi už ginklo. Vadovai jų partijų teipos-gi neseniai padavė bendrą at-

siliepiamą prie ministro-prezidento Austrijos, nekurio Kerberio, kame jie nuo augštosios valdžios reikalauja, kad Galicija butų perskirta į dvi dali — vieną lenkų, o kitą rusinų, kame abi tautos be vaidų galėsiančios vesti tvarką savo tėviškėje, ir, žinoma, savo kalboje. Toliaus rusinai reikalauja įkurimo savo universitėto, nēs jų vaikinams butų maloniausia mokintis savo, o ne kitų tautų universitėtuose, kame mokinama svetimoj kalboj. Pagaliaus reikalauja, kad viešpatystē užkirstų kokiū nors būdu kelią neaprubežiuotam lenkiškosios slėktos veikimui...

Kuomet lenkai pradēd šnekėti apie savo prilankumą prie lietuvių, smagu yra priminti apie rusinus tokiems šnekėtojams. Rods ir pačioj Lietuvoj pradēd daugiau atsirasti lenkų, kurie nebetiki jau į tokį ypatingą švelnumą jų tautos, kas link lietuvių. Lenkai — tie patys žmonės, kaip ir kiti — kaip jaučia savo viršų, tai jau neužmirš iš to padėjimo pasinaudoti. Lietuvoje ilgus metus jie iš to naudojosi, o ir šiandien ramiai neužsileidžia ir daboja užturėti sau visur kame pirmą vietą.

Petrailis.

Exodus Levitarum.

Teip užvardytas vienas straipsnis, patalpintas lenkiškame laikraštyj' *Głos*; su įtalpa to straipsnio akyva susipažinti ir mūsų skaitytojams, idant geriau suprasti padėjimą katalikų kunigų.

Ne naujiena, kad vienas kitas katalikų kunigas pameta kunigystę, priima tankiausiai kitą tikėjimą ir veda pačią. Kas siek tiek pažįsta Lietuvos gyvenimą, tas tokius atsitikimus yra matęs savo akimis arba nuo kitų girdėjęs. Iki šiol buvo tvirtinama, juog teip padarą kunigai, kurie ne gali pergalėti „bjauriaus gyvuliško jausmo“. Bet atsitinka kartais pamesti kunigui suknelę ir dėl kitokių, daug augštesnių ir svarbesnių priežasčių. Štai Francuzijoj nuo 1895 iki 1900 m., tai yra per penkerius metus, pametė kunigystę 348 kunigai ir zokoninkai. Ir kas metai skaitlius tokių kunigų vis didinasi ne tik vien Francuzijoj, bet ir kitose šalyse, kaip va Belgijoj, Austrijoj ir kitur.

Ten, kur mokslas nēra draudžiamas ir nuo žmonių slepiamas, jis pasklinda tarp visų luomų, tarp išpažintoj visokių tikėjimų; visus prakilnesnēsės idėjos, augštesniejie troškimai atranda kas karts daugiau pasekėjų, net tarp pačių atžagareivių. Nedyvai, kad Francuzijoj, kur pilna laisvė žodžio, spaudos ir susirinkimų, nauji mokslo patyrimai, prakilnesnēsės idėjos ir augštesniejie troškimai, abelnai platesnē ir gilesnē pažiura ant svieto surėdymo dasilytėjo ir kunigų proto ir širdies. Atsi-

*) Koks? Red.

rado tarp jų gan jautrių ir energišku, kurie ne šunvuodegaudami, nė savęs nė kitų neapgaudinėdami, pasakė viešai savo giliausią persitikrinimą ir pažiūras, kurios visai ne sutinka su katalikišku tikėjimu ir katalikų bažnyčios surėdymu. Iš tokių tai žmonių ir pasidarė per 5 metus teip didelis skaitlius kunigų, numetusių jupelę.

Daugelis iš tų kunigų niekindami dabartinį surėdymą katalikų bažnyčios, rašė savo viršininkams laiskus. Iš tų laiškų mes galime pažinti, koki tai žmonės ir kodėl jie teip padarė.

Kn. Viktoras Charbonnell 1897 m. šėip rašė Paryžiaus arcivyskupni, kardinoliui Richardui: „Jau nebegaliu aš ilgiau nė ant valandos solidarizuoti su bažnytine organizacija; nes negaliu nutildyti balso savo sąžinės, kuri nė ant valandos ne duoda man ramumo. Musų bažnyčios surėdymas iš tikėjimo padaro administracijos įrėdmę, įnagi vieszpatavimo, frankį prispaudimo proto ir draugijos, netolerancijos sistemą; bet visai ne maldą, sužadintimą ir pakėlimą dvasios, norą pasiekt Dievo idealą, paramą doros, pamatą meilės ir brolystės; vienu žodžiu, tasai bažnyčios surėdymas duoda vieton tikėjimo niekingą žmonių politiką.“

Patsai Charbonnell žmogus gabus, geras publicistas ir nepaprastas kalbėtojas, dabar yra vedęs ir parlamente priguli prie socialistų partijos. Jis dar kunigu budamas labai daug rašinėjo, darodinėdamas, kad reikia butinai atnaujint katalikystę, pasistengt suderint tarp savęs nekurius bent krikščioniškus ir nekrikščioniškus tikėjimus, kad sutverti vieną tobulą abelnai žmonišką tikėjimą, vienutiniai parentą ant pamatų humanitarizmo ir etikos. Aišku, kad tokioms jo nuomonėms nepritarė katalikų dvasiškija, papeikė autorių ir liepė jam tylėt. Tada Charbonnell išsižadėjo prigulėjimo prie katalikų tikėjimo ir jos bažnyčios surėdymo.

Charbonnell teip-gi rašo, kad iš 64 kunigų kart su juo baigusiu seminariją nuo 34 jis turi laiskus patvirtinančius, juog jie nebetiki į dabartinį katalikišką tikėjimą, bet nė vienas iš jų ne drįsta mest savo amatą, — bijosi likt be duonos kėsnio; tokiu budu jie dėl geros parapijos, dėl rublelio už mišias priversti yra veidmainiauti: patys netikėdami jie įkalba kitiems ir mokina juos tikėti ir prieš visus ir visur viešiai jie parodo, tvirtai tikinčiais ēsą. Iš draugų Charbonnellio tik du teturėjo užtektinai drėšos numest nuo savo veido lapės ličyną — jis pats ir vienas jo draugas, kurs nebegalėdamas kankinti savo sąžinės šoko nuo Alpų viršunės į bedugnę prapultį.

Tokį kunigų padėjimą matydamas Burrier'as 20 metų kunigų išbuvęs, pametė kunigystę ir su pagelba prijauciančių įtaisė netol nuo Paryžiaus prieglaudos namus dėl kunigų pabėgėlių. Ten kiekvienas iš jų pakol ne gauna sau vietos, turi užlaikymą; jei katras iš jų apsimislyjęs nori grįžt atgal į kunigijos prieglauda, nesidaro tokiam kluciu (pariškadų). Per paskutinius trejus metus tuose namuose perbuvo 125 žmonės. Daugelis iš jų gauna stipendijas ir klauso universitete lekcijų protestantų teologijos, kiti vėl klauso medicinos, filiozofijos mokslų, kiti vėl užima vietas mokiniojų, nevienas iš jų dabar krantuvėje tarnauja.

Iš Burrier'o inicijatyvos tapo uždėtas laikraštis *Le Chrétien Français*, organas evangeliškos reformos katalikystės.

Daugelis tų kunigų pabėgėlių trokšta su pagelba kunigijos (svajonės! — vertėjas) padaryt reikalingas permainas: atmesti Rymo vadovystę ir jo neklaidingumą, vieną dabartinę hierarkiją, daugybę dogmatų ir apeigų pritaikint prie mokslo ir draugijos stovio.

Burrier teip rašė Marsilijos vyskupui mesdamas kunigystę: „Amžius, patyrimas, o už vis labiau tyrinėjimas evangelijos ir pirmų amžių krikščionystės visai permainė bažnyčios mokslą ir prietarus, kurie man buvo įkvėpti nuo pat mažens. Turiu prisipažinti, juog gimiau priglaudoj bažnyčios, kurios „Puikią Naujieną“ visai iškraipė vėlesni pridėjimai ir žmonių reikalai. Jos dogmatuose, jos papročiuose ir apeigose nebeatrandu puikaus Kristaus tikėjimo. Pagal vyskupo patarmę „tikrai ir nuolatai stengiausi prilenkt savo protą ir valią prie reikalavimų katalikiško tikėjimo. Padaviau viską, kad tik įkalbėčiau sau tą tikėjimą, nės rymo-katalikas ne tikėt privalo, bet įtikėt, kad reikia tikėt.“

Burrier'as 10 metų kentėjo ir pats su savim kovojo, ant galo pamatė, jog ilgiau teip gyventi veidmainiaujant bus didžiausia nuodėmė. „Jeigu Rymiškam tikėjime galėčiau atrasti evangeliją, tai joku budu neišsižadėčiau vietos, kuri man duoda gerą pelną ir visų paguodojimą; ir netikėdamas galėčiau, kaip daugelis kitų, augštint savo vietą, savo sąžinę migdyt su pagelba kazuistikos ir sofizmų; o dabar mane laukia tik keiksmai ir neapykanta.“

Kunigas klebonas Albinas Violat'as visai nenori aprašinėti savo 10metinės kovos, nės visas jo laiskas butų ašaroms rašytas. „Šios gadynės kunigas — tai žmogus priverstas gyvent visai nuošaliai nuo draugijos, buti nepopuliarišku ir be jokių spēkų... Man trošku buti toj bažnyčioj, kur vien tik formos ir pa-

pročiai. Reikia man butinai oro ir laisvės. Bėgu auklėdamas širdį savo tikėjimą, persitikrinęs esu, jog išsipainiojęs iš katalikų bažnyčios ryšių, galėsiu sutaikint savo tikėjimą su neatmestinais ir teisingais proto ir sąžinės reikalavimais.“

Vienas Montairn'o kamendorius numesdamas nuo savo pečių sunkią juodą jupeleį sako: „budamas eilėse tarp dvasiškijs ne galiu priderančiai ir pasekmingai kovoti su antikrikščioniška dvasia klerikalų, farizėjų ir politikomanų.“

Kn. J. Patela, profesorius novicijato zokono „Nekaltos Marijos“ teip rašo jenerolui to zokono: „Mylėjau musų kongregaciją karšta meile 12 metų vaikino ir šendien esu jai dėkingas, ką ji suteikė mano protui ir sąžinei; bet išbuvęs 4 metus profesorium, kur pats kitą kartą buvau mokintiniu, persitikrinau, juog butinai turiu atrast sau liuosybę, jeigu tik noriu but vertas ir krikščionio žmogaus vardo . . . Neapsvarstytą vaiko pasielgimą vadinatė pašaukimu, kokiū ten ypatingu Dievo pakvietimu; o tą vaiką pritraukia tiktai gražumas visai jam nežinomo daikto, stumia jį puikybės pilni tėvai, pritraukia zokoninkai, kuriems labiausiai rupi padidinimas zokono ir normališkas bėgis jų reikalų ir pramonų.“

Nors vaikas daug darbuojasi per savo mokslo metus, bet tas visai ne pažadina jame noro laisvai išsirinkti sau užsiėmimo; net per vakacijas jam ne valia prisitartint prie sveiškų reikalų ir pamatyt kitokį gyvenimą. Tik į kunigus išvėstas jis patėmyja neteisingą jungą ant savęs, susipranta padaręs įžadus visai priešingus prigimties tiesoms ir tuo pamynęs save po kojų ir tie įžadai ir prisiegos atiduoda jį į rankas svetimų despotų šventenybės jo dvasiško gyvenimo.

Prisiega neturto atima laisvę iš materijališkos pusės; tasai ypatiškas neturtas gret su zokono turtais vien tik ironija. Prisiega paklusnumo atiduoda valią, tą musų neklusdomą brangią dovana, ant apšmeižimo žmonėms, kurie geidžia viešpataut lyg dievai. Ant galo visas surėdymas (*regula*) išiskverbdamas į visas smulkmenas kasdieninio gyvenimo, laužo proto pajiegas, naikina individuališkumą. Vieton likti laisvais Dievo vaikais, žmogus, nustojęs individuališkumo, liekasi per visą savo amžių įrankiu kitų, lieka nepilnu metų vaiku . . .“

Kunigas Perrin'as keikia seminariją „tą namą uždarymo, tamsybės ir fanatizmo“. „Iš tikrųjų — rašo jis vyskupui — tikėjau apturėjęs paskutinį šventinimą. Ir kas tame ypatingo, kad iki pat seminarijos pabaigimo nesiranda jokių abejonių. Juog bažnyčia rупestingai užgynė skaityti klerikams knygas,

kuriuose visokios doktrinos buna perkratinėjamos ir apsvarstomos. Jug-gi jiems ne valia but draugystėj žmonių, kurie gali turėti kitokias pažiūras! Klieriko protas akmenyja ir rudyja, nės jam užbrėžti siauri rubežiai jieškojimui teisybės, jis yra slėgiamas kaip oranžerijos augalas, ypač tuose laikuose, kada labiausiai yra jam atsidarę prieš akis platesni horizontai.“ O paskui savaimi vis-gi atsiranda kritika ir noras numesti persenusius dogmatus: „kas per kankynė — skelbti dalykus, į kuriuos patsai netiki, buti viešai perstatytoju sistemos doktrinų, kurias gilumoj dvasios papeiki.“

Kun. Duchamel, rašydamas vyskupui Amiens'o, aštriai kritikuoja etiką, pagal kurią svietas esąs tai nuolatinis pavojus, pramoga — nuodemė, mokslas — vylius, daila — niekystė, puikybė — „smertelnas griekas“. Duchamel tvirtina, juog visi vienu balsu šauks, kad kunigai išsižada kunigystės jieškodami prilankesnės sau etikos. „Reikia-gi kada nors jau protestuot prieš tą persenusį sofizmą, pagal kurį etika juo esanti tobulesnė, juo ji yra aštresnė. Tikraja dora vadinasi ne ta, kuri suriša, bet ta, kur apvalo; ne ta, kuri slėgia ir užmuša, bet ta, kuri sukelia ir atgaivina. Tikros dieviškos doros ypatybė — kuodidžiausias laipsnis žmoniškumo, bet ne kuodidžiausias jos siaurumas. Ar-gi jus pasakytumėt, juog tai augščiausia ir visumeiliausia Dievui dora, jei atsirastų kokasai išmislinčius ir pradėtų skelbti, juog reikia neapkęsti šviesos ir įkalbinėtų savo pasekėjams, juog atpirkimui visų savo nuodėmių jie privalo iš visų valios pajiegų pasistengt niekad akių nepravert?! . . . Žmogus turi smagenis, širdį ir jausmus, tegul sau lavinasi pagal savo prigimimą, lai daleidžia liuosai, normališkai funkcionuot savo organams: lai savo protą peni mislimis; širdį prisirišimu, jausmus — meile; ot ką liepia jam protas ir Dievas, ir ką jam draudžia bažnyčia.“ Autorius to laiško atsitraukia nuo bažnyčios, nės nenori buti, kaip daugumas kunigų, apie kuriuos galima pasakyti (ne kuriuos tik išskyrus), juog tai yra paprasti amatninkai, kurie pardavinėja po mierą maldeles teip, kaip kiti amatninkai ant mastų gelumbes, jie visai atrpatę savystoviškai mislyti, visai nustoję rūpesčių apie dailą ir teisybę; kuoaugščiausieje jų troškimai geidžia tik parapijos, daug pelno duodančios, arba ramio kanonikato; galų gale — tai tik geri urėdininkai, nės maž ne geriau atliekantieje savo darba, kaip zakristijonai.“

Kn. Graujon'as kritikuoja „pagoniškumą bažnytinių apeigų, nemorališką pelgrimitystės, kuri paskutiniuose laikuose kas kart labiau yra patariama katalikų bažnyčios, ten-

denciją bažnyčios surėdymo, kuri butinai nori iškovoti sau politišią valdžią su pagelba mokyklų, brolyščių (brostų), zokonų“; labiausiai jis kritikuoja išpažintį, kuri biauriai eksploatuoja protą, širdį ir sąžinę, kada spaviednyčia persimaino į bankos kontorą, kuri rupinasi išspausti iš išpažintojų mašnos kuodaugiausiai užrašų . . .

Kitas vėl kn. Lachenal rašo: „datyriau, kad spaviednyčia tai priežastis baisiai biaurių lenktynių ir pavydo; su pagelba spaviednyčios daugumas kunigų trokšta ne dušioms labo — visoms be skirtumo, bet simpatijos ir malonės tų, kurios apdovanotos prigimties ir laimės dovanomis . . .“

Kn. Salle, perdėtinis karmalitų klištorias — dabartinis studentas Paryžiaus universiteto — turi viltį, juog jis su pagelba atnaujinto tikėjimo — žibintuvo visų amžių — tikėjimo, iš kurio turi but išmesti visoki prietariai apie Kristų Atpirkėją ir evangeliją, gal but įstengs per antrą pusę savo amžiaus pataisyti, ką pagadino per pirmą pusę, manydamas, juog jam tarnauja. Jis taip-gi apgina kunigus bėgūnus, apie kurius kalba, buk tai jie iš egoizmo išsizada katalikiško tikėjimo: „Egoizmas juk sako: sėdėk ramiai, čia tau ramu ir tavę guodoja. Bet sąžinė sako: šalin, apgauli!“ Autorius meta kunigystę, nors jaučia, juog pažeidžia širdis savo artimiausių žmonių . . . Apie tai gerai žino augštesnioji dvasiškija ir puikiai iš to naudojasi. Klebonas De Becker, dasižinojęs, juog jo kamendorius kn. Rocher nori pamesti kunigystę, įlipo į sakyklą (nors kamendorius labai prašė to nedaryt) ir ėmė apsakinėt apie jo užmanymą, kviesti jį grįžt atgal, darodinėdamas vien tik tuo, kad jo pasielgimas „suteiksęs jo biednai motinai skaudžią ir sunkią agoniją, padarysęs nelaimingomis ant amžių dvi savo sėseris zokoninkes, užtrauksęs nešlovę ant visos savo dievobaimingos giminės ir tt.

Žvirblis iš Kanapių.

Klerikalai ir progressistai.

(Dėlei pasirodymo „Žinyčios“).

Ženklas tautiškus kultūros — laikraščių pasidauginimas; todėl džiaugsmingai sveikiname užgimusį kvartalinį laikraštį „Žinyčią“ apšviestiesiems Lietuviams paskirtą.

Nr. 1ame to laikraščio mes skaitome įžangą, pagal kurios prizadėjimo galima tikėtis, kad vaidai tarp klerikalų ir progressistų turės nutilti ir kad su laiku vienas siekis sulies abi sekcijas į vieną doriškai milžinišką kruvą darbininkų dėl tėvynės naudos.

Garbingam Vais'ui teko susitikti ir pasibyloti su lenkystės misjonėriu; man ir-gi

teko jų matyti, jų darbus bei pasekmes tų darbų regėti. Mes ir-gi, kaip „Žinyčia parengti esame atvirai kovoti su priešu, kad ir su policija šarvuotu (be to lenkas negal! . . .) Mes teipo-gi reikalaujame mūsų kalbai tiesos bažnyčioje, mokykloje ir savo namuose. Mes ir-gi apginame savo turtą — kalbą nuo vaigiškos rankos gudų ir lenkų. Žodžiu tariant kaslink mūsų skriaudikų kaip klierikalas teip ir progressistas žengia vienu keliu ir artinas prie vieno siekio. Todėl jeigu tiedvi tautiški krūvi tolyn žengs, nežiurint ant nesutikimų kituose klausymuose, pasiėmę už rankų, kits kitam nekliudydami, — tai su garbe įveiksime nevydonus, nuvalysime svetimtautiškus purvus nuo savęs ir savųjų ir lietuviškai visuomenei atidengsime plačią dirvą, ant kurios kiekvienas pagal savo išminties ir spėkų galės dirbti dėl abelno gero po veluku: „mylėk artymą savo kaip pats save.“

Daugumas Lietuvių-katalikai ir visi — krikščionys, nes nors ir senei Lietuvoj' apsigyvenę žydai niekuom nepasirodė solidariskais su žmonėmis, kurių žemė juos priglaudė ir maitina. Pas lenkus — kitioniškai, ten vadina tautos sąnariu ir „*polaka mojżeszowego wyznania*“; gal ten žydai (nors abejoju) ir kitioniški, bet mūsų žydėliai meilinasi prie puslenkių mašnos ir gudų nagaikos. Abejoju ir apie žydų lenkiškumą nes pažinojau tris brolius — Herz, iš kurių Varšavietis nešiojo vardą „Stanislav“, Liepojietis — „Friedrich“ ir Maskvietis — „Dmitrij“. Tandem, Lietuviai-krikščionys ir turi elgties pagal V. Kristaus mokslo, ypač: neskirtis į luomas, bet kaip prie Viešpaties stalo but lygiais visur ir visam kame šioj' pasaulėje, kaip bus lygus ir ateinančiam amžiname gyvenime. Stipresnis teparemia silpnesnį, kaip doriškai teip ir medegiškai nemetant skatiko biednesniam it elgėtai, bet pildydamas tai, kaipo savo pareigą, prisilaikydamas V. Kristaus mokslo: „jei turi dvejus marškinius — antrus atiduok nė vienų neturinčiam, nes turtingumas ne veda į Dangaus Karalystę.“ Neniekinkime nekatalikus (Lietuvius-reformatus) atsimindami ant V. Kristaus pasielgimo su žmogumi, kursai nemokėdamas kitaip melstis — šokinėjo per kelmą, šaukdamas: „tai tau Dieve, tai man Dieve.“ Nekoliokime plytlaiza žmogų, kursai mano, kad vienu bažnyčioje klupojimu dasieks Dangaus Karalystę, bet pamokykime jį, kad malda be darbo — tuščia; teip-pat nepravardžiukome bedieviu žmogų, kursai arba savo širdies neiškloja kitiems ant parodos, arba nepripažįsta ir nepildo nekurių įstatymų Bažnyčios Šventos, bet stengkimės už jį melsties, kaip meldėsi V. Kristus už savo piktadėjus, idant

Viešpats suteiktų jiems protą atskirti teisybę nuo melagystės. Tokiu būdu tarp mus Lietuvii nesandaros nebus, eisime visi išvien ir paliks mums tikrai nevienodumas nuomonių kiuose, ne tautiškuose dalykuose. Tas nevienodumas nuomonių, man matos, pasiliaut negel iš priežasties daugybės aplinkybių, kuriose tai arba kitai ypatai teko atsirasti savo gyvenimo kelionė; bet tas nevienodumas gal but suvienkintas ir suartintas su pagelba padorios polemikos — kritikos, prie kurios šauniai kviečia „Žinyčios“ įžanga po antgalviu: „Gabus Lietuviai!“

Ant tų pamatų norėčiau pasakyt porą žodžių savo nuomonės iš priežasties pirmo numerio „Žinyčios“ straipsnio „Istorija darbo.“ Sujungimas arba subendravimas socializmo su massonizmu, man rodos yra absurdų; teisybė, ir minėtame straipsnyje tam tikslui nėra jokių pėdsakų, patvirtinančių tą nuomonę. Pavadinimas socializmo sekta, man matos, reikalauja paaiškinimo, kadangi žodis sekta reiškia skyrių tankiausiai nuo kokio nors pripažinto tikėjimo (sentikiai, baptistai, štundistai ir tt.), bet socializmas, ant kiek žinau, nėra tikėjimo klausymas, ir teip-pat geras katalikas, kaip liuteronas, mahametonas ir kiti gali buti socialistais niekuom nenusidėdami prieš savo Bažnyčios įstatus. Užtai man rodos, pavadinimas socializmo „sekta“ yra neatsakantis išsireiškimas. Bet tie klausymai man, kaipo nespecialistui, mažiau terupi; priminiau apie juos vien todėl, kad visamkame megstu nuoseklumą. Daugiau man rupi straipsnio suteikta žinia, kad ant žemės yra pragaro karalystė su savo valdonu . . . velniu, ir kad esti žmonės, kurie su ta ypata (velniu) turi sutartį. Garbingos atminties „Apžvalgoje“ tankiai sutikdavau kalbas apie tą karalystę ir jos valdoną, laimingai gyvuojančiame „Tėvynės Sargė“ jau daug mažiau kalbama apie tas biaurybes: skaičiau ir tylėjau, nes maniau, kad tai ne mano darbas kritikuot į rankius, su kurių pagelba musų dvasiškiejie vadovai rupinasi įvesti prašciokus tamsuolius ant padoraus kelio ir suteikt jiems Dangaus Karalystę; bet laikraštyje „paskirtam apšviestesniems Lietuviams“ atrast dualizmą nesitikėjau. Girdejau, kad Persai išpažįsta Ormuzdą ir Arimaną — dvi galingiausias, nematomas, kariaujančias tarp savės spēkas gero ir blogo; bet kad krikščionys pripažintų kokią nors nežemišką spēką ir tikėtų, kad su tą spēką gyvi žmonės (kad ir socialistai) galėtų kokią anot Žinyčios, sutartį turėti — pavelykit stipriai abejoti. Žinau tiktai, kad Dievo prisakymas: „Neturėsi svetimų dievų prieš manę vieną“ aiškiai parodo, kad apie valdoną

kokios nors apart Dangaus Karalystės mes nė žinoti neturime.

Apart tos neskanios estetiskame ir doriškame atvejy vietelės gal netyčia patilpusios į laikraštį, „Žinyčia“ abelnai daro gerą įspudį ir nubaigdamas savo straipsnį galiu nuširdžiai sušukti: „tegyvuoja naujas laikraštis ir jo darbininkai trusantieji dėl mus abelnos, svetimtaučių niekinamos tėvynės.“

Žemkalnis.

◇○ Paveikslai. ○◇

(Tęsimas.)

Petras vėl mąstė: „Žinok tu, žmogus, visas atsargas nuo mergų, kačių, žiurkių, reikiant pieną daboti . . . Užteks man batvinių, Jonytė gudri, neleisiu į kamara. Į klėtį žinau, kad negali nė vienos leisti. Vilnos, linai, sruogos, visur pa-irai . . . Ne Dieve greitai numirtų, kaip čia reikėtų apsiaversti?! . . . Štai ir daktaras kelis rublius kaštavo, o nieko nepadėjo — kaskartas menkyn . . . Lovelėje gulėdama viskuo dar pasirupina, o kaip užmerks akeles, kas man beveizdės? . . . Reikia vesti . . . Ne! išgama, ne vaikas bučiau veddamas kitą ant jos gyvos galvos. Gal dar nors truputį pagerės, paspėsiu.“

Petrui pasidarė kažikas nesmagu, batviniiai neskanus, duonos nuryti nebegali. Paėmęs raktą nešėsi torielką, išėjo pieno. Įėjęs į kamara nebeatminė, kuomet čia buvęs. Žvalgėsi, kaip svetimame kambaryje. Eilė puodų sustatyta asloje, visi apdangstyti baltomis puoddangtėlėmis, lauknešiai su sviestu, už klota balta skarelė gale, lentyna apdėta suriais, ant girnų puodai su kruopomis, geldelė su užkulu, palubėje kartelė parišta su dešromis ir pora palčių lašinių kybojo. Žvalgės atsistojęs, neišmanė, iš katro puodo piltis ir kaip sutaisyti pieną.

— Kas čia kamoros duris varsto, bene Cimbalis? — sušuko įbėgdama Jonytė, mergina skasti, jauna, švelniai kaip šventei apsidariusi: prijuostė ir marškiniai baltutėli, liemuo kikliku suvaržytas, drutos geltonos kasos dailiai sušukuotos, mėlynos akys kaip vaivorai linksmi blizgėjo, kartą tankiai rodė dvi eili smulkių dantukų. Aiški raudonpusė mergaitė, kaip žemuogė uoga.

— Pieno nori? — klausė juokdamos — duokš torielką, sutaisysiu, žinau, kokį mėgsti.

Paėmusi šaukštą, sėmė iš vieno puodo iš galo, iš kito nuo viršaus, pilstė, pritašė; padavusi Petri torielką į rankas, tarė:

— Palukėk, tamsta, čia dar valandėlę, pasi-sėmsiu visteliams lesti.

Uždangstė atgal puodus, išbėgusi įsinešė rankadėlį, įsipylė kruopų į kitą indą, ante-

lėms miltų. Sukosi, lakstė, išvarė katę, užrakino kamara, atiduodama raktą, pažiūrėjo Petru staciai į akis ir šyptelėjo.

Petras pasistebėjo į ją, kaip būtų pirmą kartą pamatęs. Gal ne kasdieninis apdaras, ar toks smailus pasižiūrėjimas, arba nepaprastas šyptelėjimas teip jam įsmigo giliai į akis, juog sugrįžus į triobą valgant vis Jonytė akise stovėjo. Norėtų dar sykį pasižiūrėti, tankiai žvalgėsi į duris, benejeina...

Saulėlė jau gerai iškrypo iš pietų. Petru parupo kelionė pas Kupstį, nės numanė, juog Žolys laukia jo, o čia matušėlė nėmaž nenori su juo kalbėti.

Pavalgęs dybsturo, apsilvilko sermėgą, pasistatė lazdele, kas valandėlę žvelgdamas į lovą. Staiga užsikosėjo matušėlė, pašoko lovoje ir nieko nesakydama parodė su ranka į atdarąjį langą. Petras prišokęs uždarė. Perėjus kosuliui, ėmė motinėlei nors ne viską pasakoti, ką šiandien girdėjęs nuo Žolio ir kur žadęs eiti. Matušėlė, pamojusi su rankele, tarė:

— Žinokis, vaikel! Nebejauniklėlis esi, išmanai sau geriau, o man vistiek, nebeilgai man rodos, pateksiu, gal nepakyrėsiu nė marčiai... Neturtingų tėvų, vargą mačiusi mergelė, gal buti darbe ir priplaiki... Pasižmonėk dėl visoko, pamatysi toliau.

Buvo bešeinąs, matušėlė vėl atšaukus tarė:

— Pasakyk Jonytei, tedabojie sodelį; mačiau pirma Juozukas nukritusį obuolį ir bekrapštąs per žiogri.

— Et dėlto obuolio! — pamojo Petras. Išėjęs ant kiemo, pamatė balną ant lypnės; grįžo dar raktą. Nespėjo klėties atrakinti, vėl prisistatė Jonytė.

— Gerai, kad tamsta pasisukai į klėtį — tarė — pasiimsiu, ko man reikia. Gal tamsta greit nepareisi... mama guli...

Ir vėl šypsodama pažiūrėjo jam į akis, o čia kartu sukosi: sėmėsi parseliams grūdų, kiaulėms miltų, vakarienei miltų, teip šarpiai lakstė ir darbavosi, net širdis Petru džiaugėsi. „Kaip ji viską atmena? — mąstė — kad toki sugebanti karšintų matušėlę lig mirtų, o mane per visą amžį“... Kazikoks saldumas užėjo jam ant širdies, ėmė pageidimas apsikabinti Jonytę ir sakyti jai: „mylėk mane lig mirties ir aš tave mylėsiu, mylėsiu“... Buvo jau besiekiąs... staiga vėl pašoko mintis: „na, tokių pilnas kerčias privaryčiau... Žolys išmano, su šimtais bent-gi bus už ką užlaikyti“... Užrakinęs duris rusčiai tarė:

— Nėveluokis su vakariene, ryto ne šventė. Jonas tegul eina gulti, arklis aš pats apžiūrėsiu. Te, įnešk raktą.

Jonytė, imdama raktą, vėl kažinkaip žvilgterėjo į akis ir šyptelėjo. Petras nusisukęs nusispyjopė ir eidamas toliau, kraipydamas galvą, mąstė:

„Turbut ji žino ar numano, kur aš einu?... Mergos gerą turi uoslę, ji dar tokia gudri... bet ir graži... bereikalo kitur baldaus... būtų gera... pašėlusiai spriau. Matutė sako pasižmonėti dėl visoko; tos niekas nepagaus, parėjęs teberasiu.“

Negalėjo niekaip kitur minčių atkreipti, nės Jonytės akys žydravo priešais, o tokio jos šyptelėjimo niekaip neužmiršo. Vėl nusišpyjovė... „Kad teip nebeičiau? — pamastė; — Kupsciu prižadėjau, Žolys ir-gi išmetinės už pamelavimą. Eisiu, pamatysma toliau, bene varu įbruks mergą, jei netiks?... gali rankas pakratyti... užteks tos pačios... Merga da merga, o šimtai vis ne pro šali“...

Krustelėjo, nės išgirdo balsą šaukiant: „ko teip vėluojies“.

Žolys puskelyje jau belaukiąs. Toliau ėjo kartu, vis šnekėdami apie šimtus, palukas, dykai kertamą medegą. Tokios kalbos išdildė ir Jonytės paveikslą.

* * *

(Toliaus bus.)

Korespondencijos.

Iš kelionės. Pradžioj rugsėjo 1900 m. buvo išlipdyti atsisaukimai ant visų kelių, į Šiaulius einančių. Eina pliantu keletas gimnazijos mokintinių ir mato: ant telegrapo stulpo kabo koksai navatnas, žalias popiergalis; stovi žygunės tarnas ir pasistiebdamas žiuri į jį; pamatęs gimnazistus šaukia gudiškai: „vyručiai, mokytos galvos! Padėkit man perskaityti, kas čia parašyta; labai norėčiau žinoti!“ Priena vienas VI kliašos ir, trokšdamas pagelbėti varguoliui, ima siliabižuoti. Tarnas klausia: „Tai sakyk tu man, kas čia parašyta?!...“ — „Tai mat, kad čia nesuprantama... tur but lietuviškai parašyta.“ — „O ar Tamsta ne katalikas?“ — „Kaip-gi katalikas, ir da-gi lenkas čia gimęs, augęs!“ — „Tai kaip-gi Tamsta lietuviškai nesupranti?! Sakaisi čia augęs, čia gimęs katalikas: kad Tamsta atkaktum į musų plačią, šventą, stačiatikišką Gudiją, į mano tėvyne, tai ne tik visas apjaulenijas Tamstai perskaityčiau, bet kad norėtum, tai ir ant savo knygos pamokyčiau skaityti!... Ant galo sakaisi VI kliašos: be nė meluoji Tamsta, kad savo krašto kalbos ir rašto dar nesupranti?!...“

Teip tuodu vyruku, keistai į viens kitą žiurdami ir kits kito nesuprasdami, persiskyrė.

„Koks jis nayviškas ir apykvailis!“ — pamislyjo gimnazistas apie rusų tarną. O ans gal teip apie jį nė nemislyjo, bet jautė ir gailėjosi jo.

Ištikrųjų nayviškas gudas! — Nė suprasti, nė įtikėti žmogus negali, kad Lietuvoj gimęs, Lietuvoj augęs nemoka savo krašto kalboj rašto perskaityti!

Matyt, kad jam dar neteko pažint tokių žmonių, kurie lenkais save vadindami, Lietuvos duoną valgydami, kalba: „*przywiąż konia do basła, a sam kodź do widuria*“ arba: „*ja jekalem przez dziurawą noc*“. Tai kalba ir supratimas savo tautystės Lietuvos bajorų akalicų gyventojų, kurie išsižadėję savo kalbos ir tautos neiškodo dar svetimoms ir kabo, lyg tas Tvardauskis, tarp dangaus ir žemės; tarp lenkų ir lietuvių.

Bet teko man arčiau pažinti vieną karštą patrijotą „*polaka z Litwy*“, kurs išmetinėdamas „*litwomani*“ ams, kad jie arda vienybę tarp broliškų tautų ryšiais meilės per tiek šimtmečių surištų, tarp lenkų ir lietuvių, ir tuom dirbą išvien su prispaudėjais gudais, kurių jis iš gilumos savo karštos krutinės neapkentė, kuriam net tos gudiškos raidės it varlės ar rupuzės išrodė. Bekalbant apie Vilniečių lietuvių vargus bažnyčios reikaluose, daviau perskaityti Vilniečių atsisaukimą į visuomenę apie padėjimą jų kovos su sulenkėjusia dvasiškija. Žiuriu, mano patrijotas skaito gudiškąją pusę atsisaukimo. „Kaip turiu sau išaiškinti tokį Tamstos pasielgimą? — tariau — ką tik teip keikei gudus, jų kalbą ir net raides; o dabar skaitai jas, o ne lietuviškas, kuriuos maž kuom tesiskiria nuo lenkiškųjų?“ Tartum kas jį butu staiga iš gilaus miego pabudinęs, akis išplėtė ir nusi-minimas, kuo ne išgąstis atsižymėjo ant jo veido.

— „Dieve mano! Tai mes ant tiek jau apsileidome, ant tiek paniekinome savo krašto ir žmonių kalbą, kad jau ji mums kur kas mažiau suprantama negu ta, tų mūsų abelnu priešų!“ . . . Sušuko jis.

Daugiau apie lietuvišką klausymą ir „*litwomani*“'us“ nebekalbėjome.

Einu sykį per miestelį K.; girdžiu dvi senikės tarp savęs širdingai lietuviškai kalbasi; graži jų kalba, turtinga ir poezijos trupinių galima ten atrasti.

Einu pamažu ir klausaus: malonu man ir noriu aš pats teip gražiai išmokti kalbėti. . . Priešais kunigas ateina. Viena senelė pribėgus kunigeliui pakšt į ranką! — „*Niek bėdzi pokwalony!*“ Atsisuko atgal, atsiduso ir vėl pradėjo išlengvo su savo drauge kalbėtis. . . tik jau poezijos trupiniai nubyrėjo

toj kalboj, ir aš pralenkęs jas pasiskubinau eiti savo keliu. . .

Klausiaus vienos davadkos išaiškinti man tą kalbos permainą su kunigu susitikus. „Kaip gis! Negal kiteip. . . Lietuviškai prašnekšį, — gali užpykti — rankos ne duos pabučiuoti?“ — Tada tik supratau ir. . . aš teip-gi atsidusau: „dėl Dievo garbės!“

Kauną aplankęs grįžtu namon. Trukis šnypsdamas, sunkiai atsidusdamas barska per Lietuvos laukus, palikdamas paskui savęs smilčių, dumų ir dulkių debesį. . . Vagonai pilni žmonių; reikia pereiti per visus ir buti laimingam, kad rasti sau kur atsisėsti. Tarpduryse ir ant platformų stovi pilkos sermėgos, tyli ir tik tankiai pažvelgia į savo maišelį, ar dar tebėra jis ant vietos ir da labiau jį prisitraukia prie savęs. Viduj vagonų klegesys: tai sunus Izraelio visais balsais, apsiputoję apie *gešeftus* savo kalbasi liuosai, išsiskleidę ant suolų; jų moterys, kur ne kur vaikais apsikrovusios, peni juos ir klausos, ką vyriškiai kalba. Kur ne kur įsimašė žvaigždėti ponai-gudiškai šneka, o tankiausiai pasiputę sėdi, nosį pakėlę sukinėja, kraipo, tarytum uostydami, kas čia smirdi; o visa stovyla tartum sakyte sako: „nedasilytėk, pasmirsiu!“ — Dar vėl kur ne kur įsimašė bureliai it kvietkų pėdeliai tarp prastų žolių — gražus ponai sukasi, šokinėja, meiliai, saldžiai ir linksmai šneka į savo sąkeliauninkes, skaiščias panelias ir riebias ponias (ponios tankiausiai snaudžia ar nuduoda snaudžiančias). Tie poneliai lyg ne savo vietoj jaučiasi; šneka lenkiškai ir jeigu tarp jų užgęsta karšta, meilinga kalba, — matyt, kad juos gaišina ir tie gudai, prieš kuriuos jie švelniai šokinėja, ir tie žydai-smarvės, ką neišmano nė maž estetikos ir etikos, labiausiai gali kenkti jauniems sutvėrimams skaiščiosios lyties. O tos pilkos sermėgos, tai kuo labiausiai juos erzina: stovi ant pat tako išsižioję, nė panelių negalima pravest pro jų šalį, kad nedasilytėtų tų baurių, kuo ne gyvuliškų sutvėrimų, mažiausias jų dasilytėjimas gali užkenkti teip puikiam sutvėrimui! . . . Todėl nedvyvai, kad ponas ar ponaitis tokiame kritišrame padėjime iškolioja sermėgių ir paskui, savo pana pavijęs, turi jos persiprašyti ir teisinties dėl to „*nevdzięczno klapo*“.

Žio! — Keletas ukininkų ant suolo sėdi! Kaip-gi čia jus pakliuvote nabagai?! . . . Ir jie patys matyt to aiškiai nesupranta: bailiai žvalgosi, spaudžiasi į kertelę labiau, tartum bijosi, kad niekas ne pamatytų, kokią jie nuodėmę padarė. . .

Prakeiktas likimas ir svieta surėdymas! Savo krašte, ant savo žemės, žmogus lyg

svečias — ką kalbu?! Gerai dar butu kad lyg svečias . . . lyg prasikaltėlis koksai, Lietuvis susispaudęs sėdi savo užkampy visų ateivių stumdomas ir niekinamas iš piktadėjas; nuolat baimės apimtas . . . O ar ne tas pats ir su mūsų inteligentais, tėvynės mylėtojais?!

A. s.

Joniškis Šianlių pav. (lipdymas afišų) Nr. 1 „Varpo“ paminėta keli žodžiai apie bylą už afišų lipdymą. Turiu platesnes žinias, gal ne pro šalį jos bus paminėti.

Po šv. Jono tartum nedėliojo Jonas Sabanskis iš Krimlių Pašvitinio parapijos važiuodamas per Pašvitinio miestelį prilipdė prie alinės durų vieną afišą apie spektaklį Mintaujoj „Velnius spąstuose“, nes tiek matyt turėjo; belipdant atėjo uriadninkas; Sabanskis duoda jam pusrublį ir prašo prižiūrėt, kad nieks ne nudrėkstu, nės jis daugiau afišų neturys, o norėtų, kad Pašvitiniečiai pasiskaitytų. Uriadninkas pinigų nepriėmė, nės sako aš negaliu nuolat čia stovėti, o aš nueisiu, gal kas nudrėksti, man reiks atsakyti. Teip ir paliko. Po kelių dienų atpuotoja Joniškės pristavas, liepia nuplėšt afišą; gerai prikljuota, negali; liepia su visom durim išimti ir vežt į Šiaulius vyresnybei parodyt. Vos išmeldė alininkas, kad čia pat kaip nors atkljuotų ir jam duris atiduotų. Prisiėjo tris kibirus verdančio vandens supilt, pakol atlipdė, paskui ant saulės išdžiovinu prilipdė ant drobės ir išsivežė kaip kas žin ką.

8 d. Liepos Joniškij atsirado tokios pat tris afišos; viena net po pat pristavo durų. Čia jau pats spraukinas jas pamatė ir pakėlė didelį triukšmą; tuojau surado, kas prilipdė, nes tas žmogelis ne maž ir nesislėpė; lipdė dieną visiems matant Mintaujos policmeisterio užtvirtintas afišas. Tuoj atvedė kaltininką kurpių Brijuną; na kad ims jį gąsdint: „žinai tu, kas tau bus už lipdymą po miestelį lietuviškomis raidėms spausdintų raštų? — Keturius mėnesius kalinyj ištupėsi ir 400 rublių užmokėsi! Tai tu žinosi!“ Bet Brijunas nė maž nenusiminė, darodė jiems, juog nieko blogo nepadarė, jokios gudų tiesos neperžengė. Ant galo prispyrė Brijuną pasakyt iš kur gavęs. „Nuo studento Višinskio iš Pavirėnės dvaro!“ — atsakė. Tuojau surašė protokolą, siuncia per Panevėžį Koziellai Pakruojaus pristavui, ištirt, ar Višinskis davė Brijunui afišas ir kaip jis teisšis tame atsitikime. 23 Rugspjūčio atsibaldė į Pavirėnę Koziello pirmučiausiai padaryt kratą pas dvarponį Jalovecką, nes pas jį gyvenęs „Sekretorius litvomanijos“. Su krata nieko nelaimėjo. O apie afišas dažinojo, kad tikrai Višinskis davęs į Joniškę išlipdyt, nes jos buvo Mintaujos policmeisterio daleistos spausdint,

o per tai ir garsint; o kad jokios nėra tiesos, kuri reikalautų išlipdymui dar antrą kartą prašyt policijos daleidimo, todėl nieko jis policijai ir ne pranešęs. Panašiai tyrinėjo ir Sabanskij.

Visi tris ant galo likosi paduoti į Žagarės „miravą“ pagal 29 art. „Уст. о наказ“, ir 41 art. „Уст. о цензурѣ и печати“. Ant sudo nė vienas nestojo, gavo „zaočnij prigovor“, kurio liko nubausti kiekvienas ant 3 rub. už tai kad anot žodžių „miravo“ platinimas lietuviškų raštų, spausdintų lenkiškis litaromis šiaurvakariniam krašte esąs užgintas tiesomis 1866 metų ir kad daleidimas Mintaujos policmeisterio neturi jokios vertės Kauno rėdyboj. Visi tris apkaltintieji kaip girdėt padavė apeliaciją į „miravą“, prašydami iš naujo peržiūrėt bylą ir jie nurodė, kad jokios tiesos 1866 metų nėra ir nė pagal 29 art. nė 41 art. jų dalykas negalys buti patrauktas. Iki šiol dar t. y. iki Pravadų dar jie negavo pakvietimo į sudą. Girdėjome, kad jeigu neišteisintų jų ir dabar, tai paduosę augščiau skundą. *Žinantis.*

Vilniaus gub. Vilniaus-Kalvarija (7 viorstai nuo Vilniaus). Čion yra kunigu senas ir ligustas žmogus, lietuvis. Spaviedoja ir lietuviškai, bet pamokslai lietuviški nėra sakomi, nors lietuvių yra po dvarus, bet ne vietiniai, vis atėję iš toliaus. Čia lietuviška kalba išmirusi. Ant šventoriaus galima rasti lietuviškas pravardes su lenkystės perkreipimu: Voleišo, Kimšo, Tiško, Pukšto, Dukšto.

Vidzeniškiai, Vilniaus pavieta, visai lietuviška vieta, kur kunigas Grabauskas Alfonsas stumia žmones prie lenkiškos kalbos. Žmonės manė prašė, kad aš juos nuo lenkystės gelbėčiau. Sako kad kunigas turtingas, papirkęs policiją, ir niekaip jį išvaryti negaly.

Sužonis, Nemenčino filija, kur buvo pakasavota bažnyčia, bet kurią grovas Tiškus nuo valdzios išprašęs dėl lietuvių (lenkams buk nedavė). Čia žmonės stovi už lenkystę, o lietuvis kunigas viską lietuviškai varo.

Tartak, vieta ant Nėrio kranto, Varnėnų pav., už 7 mylių nuo Vilniaus. Traptininkas nuo 40 metų iš tenai ant mano lietuviško užklauso atsakė „po prastemu“, kad nors jų tėvai grynai lietuviškai ir dabar tebe-moka, bet jauniejie jau užmiršo, kalba „po prastemu“ tai yra gudiškai nors dar lietuviškai supranta. Sako, kad ir kunigas jiems „po prastemu“ bažnyčioje kalbąs ir jie poterius teipjau kalbą. — Gerviečiai. Sako, kad apie Gerviečius lietuviai esą. V.

Vilnius. Aplink Vilnių per tris myles ne girdėt lietuviškos kalbos, tiktai Panėrių*)

*) Teip pavadinta nuo Nėrio upės, palei kurią trunkiasi. Per tą kalną pereina gelžkelio tunelis.

kalnuose yra lietuviškai kalbantieji, kuriuos lenkai žemaičiais vadina (žmujdzini), o patys save vadina Litvinais. Lenkiškoji kalba viešpatauja Vilniuje ir jo apygardoje, toliau atsiranda gudiška, o dar toliau lietuviška ir tai ne į visas puses. Į rytų pusę nuo Vilniaus yra tiktai salos lietuviškos kalbos, kaip tai *Gerviečiai* (Gierwiaty*).

Katal. bažnyčių yra keliolika, iš tų viena š. Onos prider vokiečiams katalikams, o visos kitos lenkams. Nors Vilnius vadinasi Lietuvos sostapilis, bet nei vienos lietuviškos bažnyčios neturi. Lietuviškai kalbančių atėjusių yra keliolika tukstančių. Lenkiškoji kunigija ant lietuviškos kalbos žiuri kaip ant „pagonystės liekanų“ ir neduoda nei vienos bažnyčios, sakydami, kad lietuvių daugumas lenkiškai supranta, kad lenkiškai išmokę greičiau sueis į vienybę su lenkais ir dėlto drauge su vokiečiais ir maskoliais lietuvių žudo. — Nekurie kunigai pasirodė prilankus lietuviškam kilimui, prižadėdami paturėti „praščiokėlių“ lietuvių reikalus, pratinti žmones prie lietuviško giedojimo, pamokslų etc. Bet daugumas nuo lietuvių šalinasi ir dagi jos gėdisi ir prie lenkų visai nenor lietuviškai, „*mužikiškai*“, kalbėti. Vilniuje pas vieną lietuvių kunigą kamendorių atsilankė pirmą kartą toksai lietuvis, kuris prie kitų svečių lenkų su lietuviais nebenorėjo kitaip kaip lietuviškai kalbėti, nors lenkiškai labai gerai mokėjo. Teip pasielgdamas lenkų tarpe svetis, sako, didelę gėdą padaręs kamendoriui, atversdamas ant jo lenkų akis, kad koki ten „litvomanai“ pas jį lankosi. Kada antrą kartą tas pats vyras pas tą pat kamendorių laipsniais lipo, pamatęs nuo augšto jį kunigas, su kitu dar durise sustojęs, ant jo sušuko lenkiškai: „aš nei jokių lietuvių nei „litvomanų“ žinoti ne noriu, nepriemu!“ ir užtrenkė duris.

Čionykščiai inteligentai turi silpną būdą: pradeda kalbėti lietuviškai, o pabaigia lenkiškai. Kiti vėl žandarų revizijų išgandinti pradėjo vengti lietuvių, tardami, kad jie esą lenkais, žodžiu sakant, pasielgia lyg šikšnotsparniai, kurie laike karės paukščių su žvėrimis tai į vieną tai į kitą pusę pereidavo, tai į paukščius, tai į žvėris pasiversdami, žiurint ant to, kokia pusė virszų ėmė.

Kaip kylant kiekvienai tautai, pirma apmirusiai, kyla tautos susipratimas, tautos kalba, teip yra dabar ir Vilniuje, kur inteligencija, nors lenkiškai kalba, prisipažįsta einanti išvien su lietuviais, sakydami, kad jie yra lietuviais į lenkus paverstais, kad len-

kiška kalba esanti tiktai jų prisisivinta. Gaila tiktai, kad nuo lietuvių šalinasi turtingi žmonės, kurie savo pinigais galėtų paremti Lietuvos reikalus. Kad butų pinigai lietuvių daug plačiau negu dabar išsikerojusi. — Dėl dvasės pakėlimo reikalingos butų bibliotekos (kad ir ne lietuviškoje kalboje), išaiškinančios Lietuvos istoriją, etnografiją ir kitus to krašto reikalus. Artymesnė pažintis savo krašto ir kalbos turi didelį svarbumą tautos gyvenime.

Gavau datirti, kad Bielorūsai teipojau iš miego bunda. Tarpe Bielorūsų atsiranda jau knygutės tautiškos dvasios, iš knių labiausiai prasiplatino knygutė „*Taras na parnasie*“. Knygutes tas labiausiai rašo lenkai, norėdami praplauti tarp Bielorūsų patrijotizmą ir tuom susilpninti Maskoliją.

Malorossijoje kyla ypatingas kazokiškas patrijotizmas besiplatinant knygomis iš Galicijos, kur jie turi didesnę negu Maskolijoje liuosybę. Tas judėjimas prasiplatinęs yra jaunomenės tarpe, ypatingai tarpe Kijavos universiteto studentų ir gimnazistų Maskoliai daugelį areštavo, atimdami knygas. Malorusų teatrinės trupos yra labai garsingos ir Maskolijū mylimos, visur važinėdamos jos budina teip-gi tautystės dvasę. Patrijotai dainuoja vėl savo patrijotiškas dainas ant gitaros arba balabaikos skambindami.

Vilnius. Pradžioj Balandžio mėnesio musu sostapylių buvo aplankius garsi lenkų raštininkė Eliza Orzeško, paprastai gyvenanti Gardyne. Čion ana nebuvo jau apie dvidešimtį metų, ir todėl nėra nieko stebėtino, jeigu vietiniai lenkai, o geriaus sakant, sulenkėje lietuviai stengėsi ją širdingai priimti.

Mat pirmiaus, gyvendama čion, ji buvo viena iš vikriausių ir gviausių ypatų, dirbusių pagal savo galę ir supratimą ant labo savo krašto, dėkui tik jos pasidarbavimui vienus metus Vilniuje buvo pasirodęs „Lietuviškas kalendorius“, žinoma, lenkiškai rašytas, ir keletas įvairio turinio knygų, kurias ji buvo išleidus. Valdžia tame dvasiškame krutėjime užmatė dėlei savęs pavojų ir prikibus, buk tai ji prilaiko ir lenkišką knygyną, uždraudė lenkiškus išleidinėjimus ir paliepė jai parduoti savo knygas į Varšavą, idant jos Lietuvoje nesiplatintų. Žinoma, raštininkė dėkui tokiam paliepinui turėjo pralaimėti ir persikėlė gyventi į Gardyną. Ne vieta šiuo žygiu kalbėti apie jos veikalus ir raštus, kurie smagiai Lietuvoje yra prasiplatinę. Galima sakyti, juog dėlei sulenkėjimo musų visuomenės savo darbais ji smagiai prisidėjo, nės jos paveikslai, jos tipai jamami dažniausia iš Lietuvos gyvenimo. Priegtam, kaip idealistė ji mėgo užmegsti ir gražius paveikslus, idea-

* Nuo pelkių ir vietų, kur gervės vaikus perėjo. Gerviečiai yra už 7 mylių į rytus nuo Vilniaus.

listiškus tipus, apie kuriuos saldžiai svajoja tulos mergelės mūsų dvarponių. Jieškiniai Elizos pasiturinčioms luomoms mūsų visuomenės buvo skaiščiausiais užmanymais, prie kurių tik žmogus gali siekti ir kadangi juose visurfykšojo lenkystė, tai nėra nieko įstabaus, kad tie jieškiniai da labjauš tiko skaitytojams.

Ir dar priimdami gerbtiną raštininkę širdyje Lietuvos, lenkai nieko geresnio nemokėjo išmislyti, kaip šokius lenkiškojo krakoviako tautiškuose lenkų parėduose. Lenkiška čamarka nor išigyventi Lietuvoje ir giriasi, kad čion jau įgyjo sau vietą. p. Eliza gali tik džiaugtiesi, kad ir jos veikimas, kaipo lenkės, atnešė gerus vaisius! Gaila tik, kad ji nematė buvusiųjų tame pat laike lietuviškų tautiškų parėdų ant lietuviško balius.

Paskutiniame numere (Nr. 16) lenkiškojo „Kraj'aus“ randame platų atsiliepinimą nuo deputacijos Vilniaus žydų, kurie įdavė jį jai rašytą senoviškoj hebraiškoj kalboj. Tas pasveikinimas nuo vietinės žydų inteligencijos perdaug jau ilgas ir perdaug pripildytas karščiausių išgyrimų, kad galėčiau čion jį visą pristie. „Vardan visos savo tautos — šaukia ji — pavelyk mums išreikšti aukštai užpelnytą paguodoną, vardan tautos, kuri visados atsizymėjo tikru dėkingumu dėlei savo tikru sėbrų ir geradėjų, o labjaušia dėlei tų doriausių dvasios ricierių, kuriems Visaišmintingiausias pavedė apšvietos skriejimą tarp artymų ir kurie tikrai šią pareigą atlieka . . . Ir tikrai, kas lygiai kaip Tu, tikriausiai ir su tokiu skaiščiausiu pasivedimu darbavosi ant kelio platinimo iškilmingiausių ir šviešiausių idėjų, dvasioj grožės ir meilės išauklėtų . . ., kurios dvasią žmogaus pakelia, prietarus tautos nalkina ir širdyje kiekvieno sukuria meilės ugnelę prie artymo ir santaką tarp tautų“ Toliaus minėta apie doriausią tautą (žinoma, lenkų), likimas kurios per amžius buvo sumegztas su likimu žydų. Apie Lietuvą, žinoma, nėra nė žodžio, nors tai vis kas dedasi Lietuvoje.

Lenkiškas, geriaus sakant žydiškas, „Kraj“ tėmyja šiame atsiliepime didį svarbumą. Mat ir Vilniaus žydus norėtų pritraukti prie savės, nės dar jie perdaug jau susibičiuliavo su maskoliais. Bet šis žydų šauksmas tik vieno iš tukstančių, kurie nepaiso visai ant simpatijos tautos, kuri jų akise šiandien nieko nesveria — jie žergia prie maskolių. O gal but Lietuvos žydai nor pasiteisinti prieš p. Elizą. Mat keletas metų atgal, kuomet Gardyne gaisras nušlavė daugybę neturtingų grintelnių, p. Orzeško šaukėsi prie vietinių žydų, bet visai nieko neapturėjo nuo šykštųjų žydų. Atsiliėpę buk tik Lenkijos žydai, labjaušia iš Lodz, kurie sukrovė ant rankų

raštininkės nemažus turtus. Vietiniams žydams buvo gėda ir, matyt, jie dabar pataiso savo renome, juo kad ji nieko neprekinioja . . .

Petratis.

Mintaujoj (Latvijoje) tapo areštavota viena ponija Cirit, latvė, pas kurią, kaip valdžia sako, buvę jaunuomenės susirinkimai, skaitę visokias uždraustas knygas ir gazietas. Iš tos priežasties buvo tą naktį prieš Velykas per vidurnaktį šešios kratos ir suimti dar du gimnazistai latviai Krigeriai. Mokslo valdžia įsakiusi, kad gimnazistai ne turėtų nė jokio susinešimo su universiteto studentais, nės jie darą blogą įtekmę ant gimnazistų. Moskvoje buvo iš visur gimnazistų susivažiavimas dėl susinešimų su studentais. Daugel jaunuomenės tapo areštavota Mohilevo redyboje apie Homelį, Rogačevą ir Richovą. V.

Aleksandras' Fromas.

(Aleksandras Gužutis.)

Rugpjūčio mėn. 1900 m. mirė savo tėviškėj Gongailiškiuose Raseinių pav. Aleksandras Fromas, kuris yra žinomas iš savo raštų kaipo Aleksandras Gužutis.

Aleksandras Fromas gimė 1822 metuose 30. Lapkričio Raseimuose iš tėvo Mykolo ir motinos Barboros Kudrevičaitės, bajoraitės.¹⁾ Jo tėvo-tėvas Jonas paėjo iš Vokietijos katalikų, XVIII. šimtmetryje apsibuvo Vilniuje, laikydamas pirtį. Tėvas Mykolas buvo raštininku po maskoliškas kanceliarijas, jaunas mirdamas paliko sunų Aleksandrą nuo septinių metų. Aleksandras turėjo du broliu, kurie pirm jo užgimimo pasimire, per tat pasi-liko vienturčiu pas našlę motiną. Aleksandras įstojo į garsingą Kražių gimnaziją (penkliaisnę), turėdamas kelioliką metų, kurią pabaigė. Paskui pastojo į kanceliariją Raseiniškio žemiško sudo (*zemskij sud*), taipojau rašė ir po kitas valdžios kanceliarijas. Apsivedė su Marjona Valauskyte 1847 metuose,²⁾ su kurią pragyveno 51 metus,³⁾ — 1853 m. nupirko Gabalą žemės 60 desentinių po vardu Gongailiškiai arba Aleksandrava, Girkalnio parakvijoje, Raseinių pav. Kudikystę praleido prie tėvo Pasvalyje (Panevėžio pavietos), kur anas buvo sekretorium prie asesoriaus. Tėvas mirė 1829 m. palaidotas tapo Joniškėliuose (Panevėžio p.) kur buvo ant darbo. Motina mirė

¹⁾ Paėjo nuo Dusetų miestelio Kauno gubernijos, Zarasų pavieto.

²⁾ Buvo tai tikra sesuo klebono Valauskio išsiųsto į Sibirą 1863 m.

³⁾ Pasimirė 1898 m. 25. Karvelio palaidota ant Girkalnio kapų arti Raseinių.

senatvėje 1848 metuose, palaidota Kalnujuose (Raseinių pav.)

Raseiniuose gyvendamas apie 1834—1835 metuose pasižino su Vilniaus akademiku, lietuvišku raštininku Stanevyčia, su kuriuo vienoje triboje gyveno. Tas skaitė jam nekurias savo eiles, iš kurių kuogeriausiai patiko „Arklys ir meška po Raudondvariu.“ Ponai bajorai ir kiti lenkai skaitė tada Stanevyčią už subludusį, kad anas lietuvių platino ir per naktis knygas skaitė.

Literariškas darbavimas Aleksandro Fromo prasidėjo labai vėlai, nes nuo 1883 metų. Parašė šitus dramatus, pasakas, noveles ir eiles:

1. *Verguva Keistučio* (drama).
2. *Dvi svodbi* (pasaka ant 50 lapų).

Tuodu veikalu pajėmęs J. Mikšas ir pražudęs.

3. *Myris Keistučio* (drama).
4. *Juratė marių karalienė* (drama).
5. *Rumai ežero dugne* (drama).
6. *Eglė Naujapilės Kunigaikštaitė* (drama).
7. *Sapnas Gedimino* (drama).
8. *Vytautas Krevoje* (dramatiškas pavidalas).

9. *Aldona* (drama iš Mickevičės „Konrado Valenrodo“).

10. *Baisios valandos iš lenkmečio 1863 m.*, dramatas spaudintas „Vienybėje“.

11. *Vargdieniai*, pasaka iš baudžios laikų. Spaudinta „Vienybėje“.

12. *Patėviai*, pasaka „Vienybėje“.

13. *Pareiga ir dabaresybė mūsų*, pasaka „Vienybėje“.

14. *Diedai*, versta iš Mickaus. „Vienybėje“.

15. *Ponas ir Muzikai*, drama spaudinta Tilžėje pas Šenkę, daug kartų teatre išstatyta.

16. *Eglė, žalčių karalienė*, drama spaudinta Amerikoj Plymouthė.

17. *Išgriovimas Kauno pilies 1400 m.* (per Kryževius) dramatas spaudintas Plymouthė ir graitas.

18. *Vaideliutė* arba žemaičių krikštas, drama 5 apsiareikimuose, 6 atidenguose. 1899 m.

Kelios dešimtys novelių ir eilių, spaudintų laikraščiuose ir kalendoriuose.

Iš gyvų jo vaikų pasiliko šitie:

1. Duktė Zofija, mokintoja.
2. Duktė Aleksandra, ištėkėjusi už Aleks. Litvino.

3. Duktė Teodora už Jono Kirkliausio.

4. Sunus Mykolas, gelžkelio urėdninkas Romuose, Poltavos gubernijoje.

Maskoliški ir Gudiški laikraščiai teipgi buvo šiek tiek apie velionį padavę, bet arba nepilnai, arba neteisingai. V.

4) Žr. „Kurjer Polski“, nuo 17. d. Grudžio Nr. 349, kor. iš Peterburgo.

Apgarsinimai.

Draugystė „Želmuo“ Paryžiuje, 6. d. gegužės šių metų ant susirinkimo sutarė išleisti lenkiškoj ir lietuviškoj kalboj „*Trumpa Metoda*“ išsimokiniui lietuviškos kalbos ir dėlto ketina apgarsinti konkursą ant parašymo tos Metodos. Už geriausią Metodą yra paskirta dovana — 150 frankų. Apie reikalavimus konkurso bus apgarsinta neužilgo.

Sekretorius Draugystės „Želmuo“. MP.
Adresas: 91 rue de Seine à Paris (France).

I jaunuomene!

Jeigu kas nori žinoti apie Technikos mokyklą Vokietijoje, Prancuzijoje ir Šveicarjoje, apie jų programus, sąlygas įstojimo, užlaikymą ir tt., lai išsiunčia savo užklausimus ant adreso: *Société Lithuanienne*, „Želmuo“ 91 rue de Seine Paris, France, à M-ur Gedimines Vytis.

Paveikslas D-ro V. Kudirkos

didelis 19 × 24 colių.

Preke 30 kap. * * Preke 30 kap.
Gaunamas pas

J. Lapiną, Tilžėje, Goldschmiedestr. 8.

„LIETUVA“

nedėlinis laikraštis

išeina Chicagoje kas subata. „Lietuva“ kaštuoja ant metų 3 dol. Kas abu doliarus užsimoka iš viršaus, gauna knygelę, už 50 c., dovanų. Kas užsimoka 1 dol., gauna knygelę už 25 c. Knygelę gali sau išrinkt iš mūsų kataliogo kas kokią nori, kad tik ne brangesnę per 50 c., o prisiūsime dykai. Adresas:

A. Olszewskis

924 33rd Sub-Sta. Nr. 60. Chicago Ill.

Adresai „V-po“ ir U-ko“ administracijos.

1. Redaktorius: Herrn J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8, Tilsit.

2. Kasierius: Herrn D. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

3. Knygyninkės: Fräulein M. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Turings: Credo. — Niapykanta (eilės). — Lenkų ir rusinų vaidai. — Exodus Levitarum. — Klerikalai ir progresistai. — Paveikslai (tesimas). — Korespondencijos. Iš kelionės. Joniškis. Vilniaus gub. Vilnius. Mintanja. — Aleksandras Formas. — Apgarsinimai.

Atsakas redaktorius Jurgis Lapinas, Tilžėje. — Spaudinta pas Otto v. Mauderodę, Tilžėje.